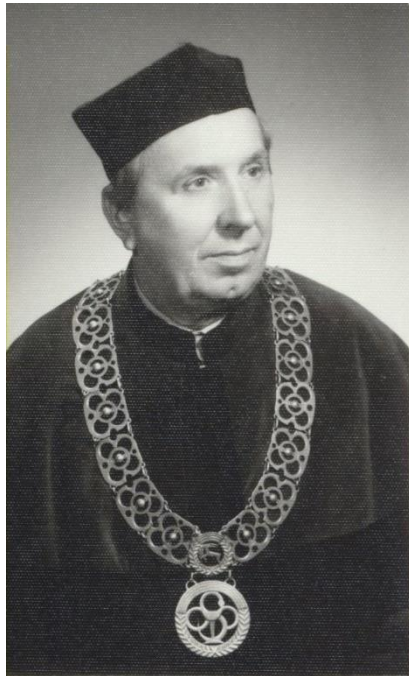

Prof. zw. dr hab. Jan Buczek (1931-2026)

5 kwietnia 2026 r. zmarł prof. zw. dr hab. Jan Buczek, lekarz weterynarii, badacz z zakresu mikrobiologii, w szczególności wirusologii i immunologii zwierząt gospodarskich, w tym diagnostyki i immunoprofilaktyki chorób zakaźnych tych zwierząt oraz badań z zakresu bakterii środowiska niezdegradowanego przez człowieka. Profesor Jan Buczek to także pracownik naukowy i nauczyciel akademicki w Wyższej Szkole Rolniczej (WSR)/Akademii Rolniczej (AR) – obecnie Uniwersytet Przyrodniczy (UP) w Lublinie oraz filii Uniwersytetu Warszawskiego (UW) w Białymstoku – obecnie Uniwersytet w Białymstoku. Profesor Jan Buczek urodził się 17 lutego 1931 r. w Bychawie woj. lubelskie i tamże kończy szkołę średnią (matura 1951 r.). Jego czas dorastania to okres międzywojenny, a jego młodość przypadała na dramatyczny czas po drugiej wojnie światowej i pierwsze lata powojennej Polski. Studia skończył na Wydziale Weterynaryjnym UMCS/WSR w Lublinie (1957 r.), gdzie przez ponad 40 lat, to jest do 2001 r., pracował w WSR/AR i tutaj rozpoczęła się Jego kariera naukowa i akademicka, którą realizował także w latach 1993-2004 w Uniwersytecie w Białymstoku.

Po uzyskaniu dyplomu lekarza weterynarii (1957 r.), pracując (choć już w czasie studiów pracuje jako zastępca asystenta) w Zakładzie Mikrobiologii/Katedra Mikrobiologii Wydziału Weterynaryjnego WSR/AR w Lublinie, interesuje się zagadnieniami mikrobiologii oraz chorobami zakaźnymi zwierząt domowych. W tej jednostce naukowej był asystentem (1957-1959 r.), starszym asystentem (1959-1964 r.) i po doktoracie (1964 r.) adiunktem (1964-1971 r.), a po habilitacji (1970 r.) docentem (1971-1979 r.), a następnie profesorem nadzwyczajnym (1979-1989 r.) i zwyczajnym (1989-2001 r.), choć także w okresie 1993-2004 pracował jako profesor w Uniwersytecie w Białymstoku. Pracując na Wydziale Weterynaryjnym (obecnie Wydział Medycyny Weterynaryjnej) WSR/AR w Lublinie pełnił funkcje Dyrektora Instytut Chorób Zakaźnych i Inwazyjnych (1973-1976 r.) tego Wydziału, Prodziekana (1984-1987 r.), Dziekana (1987-1990 r.), a także kierownika Katedry Mikrobiologii (1997-2001 r.). Natomiast pracując w Uniwersytecie w Białymstoku pełnił funkcje kierownika Pracowni Mikrobiologii, a następnie Zakładu Mikrobiologii Instytutu Biologii (obecnie Wydział Biologii) filia Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, a obecnie Uniwersytetu w Białymstoku. Profesor Jan Buczek pracując w latach 1957-2001 w WSR/AR w Lublinie, wpisał się w okres transformacji polskiej nauki i kształcenia akademickiego, od realiów powojennych do nowoczesnego szkolnictwa uniwersyteckiego. Należał do pokolenia pracowników naukowych, badaczy i nauczycieli akademickich, którzy rozwijając naukę, w tym mikrobiologię, budował zaplecze naukowe i dydaktyczne w szkole wyższej gdzie pracował, przez co przyczynił się także do budowy autorytetu lubelskiej szkoły naukowej z zakresu mikrobiologii, w szczególności weterynaryjnej, która to dyscyplina kształciła lekarzy weterynarii, specjalistów odpowiedzialnych za zdrowie zwierząt, ale także specjalistów partycypujących w działalność

odpowiedzialną za jedno zdrowie (ludzie i zwierzęta). Natomiast pracując w Uniwersytecie w Białymstoku był twórcą i organizatorem mikrobiologii w tym Uniwersytecie, zarówno w wymiarze naukowym jak i dydaktycznym, a także był Tym, który budując zaplecze badawcze i dydaktyczne w tej Szkole, współtworzył warunki akademickości, z której korzystają do dzisiaj biolodzy, mikrobiolodzy i biotechnolodzy w tym Uniwersytecie.

Prof. zw. dr hab. Jan Buczek specjalizował się tym fragmencie mikrobiologii weterynaryjnej, która zajmuje się drobnoustrojami wywołującymi choroby zwierząt gospodarskich i domowych, choć także parał się zagadnieniami odporności u tych zwierząt. To Jego zainteresowanie dotyczące zakażeń zwierząt wirusami i bakteriami, a także diagnostyka chorób wywołanych przez nie, spowodowało że stał się twórcą bardzo dynamicznego rozwoju polskiej weterynarii po drugiej wojnie światowej, która to dyscyplina w latach 60, 70 i 80, a nawet dalszych, miała przeogromne znaczenie m.in. w poznawaniu nowych schorzeń u zwierząt hodowlanych, w szczególności chorób wirusowych i ich immunoprofilaktyki. To działanie Profesora wpisujące się w budowę zrębu weterynaryjnej mikrobiologii klinicznej, stworzyło także fundamenty zwalczania chorób zakaźnych zwierząt hodowlanych i rozwój ochrony zdrowia publicznego.

Głównymi zagadnieniami naukowymi prof. zw. dr hab. Jana Buczka z zakresu mikrobiologii z lat 60 i 70 XX wieku, są badania dotyczące izolacji i charakterystyki takich wirusów jak wirus Parainfluenzy (PI3), czy enterowirusy – czynniki powodujące groźne choroby u bydła. Natomiast badania Profesora z lat 80 i 90 XX wieku dotyczyły m.in. wykrycia i opisanie oraz opracowania diagnostyki serotypów enterowirusów powodujących zapalenia mózgu u świń (wirus choroby cieszyńskiej świń) (doktorat lek. wet. T. Kozioł) – wirus który w tym czasie był potencjalnym czynnikiem, który mógł spowodować w Polsce pandemię tej choroby. Do dalszych zagadnień badawczych Profesora Jana Buczka z zakresu wirusologii, jest pierwsze opisanie i rozpoznanie w Polsce pomoru u królików, którego przyczyną jest wirus RHDV (Rabbit Hemorrhagic Disease Virus), a który to czynnik do kraju „przywędrował” z Chin (wirus ten stanowi obecnie dobry model badawczy z zakresu immunologii dla wirusów gorączek krwotocznych u ludzi). Profesor jest także autorem opracowania mapy występowania wirusa PI3, BHV1 (Bovine herpesvirus 1), Adeno-2, RSV (Respiratory syncytial virus) oraz BVDV (Bovine Viral Diarrhea Virus) u bydła w chowie przemysłowym w Polsce. W ramach tych badań wykazał i udowodnił rolę wirusa PI3, BHV1 i Adenowirusa 2 w etiologii bronchopneumonii cieląt, groźnej i powszechnie występującej choroby w chowie przemysłowym bydła. Opracował także szczepionkę i autoszczepionkę na bronchopneumonię cieląt i był współautorem opracowania i produkcji surowicy odpornościowej przeciwwirusowej dla bydła pod nawą Bronchosepsin (BioWet Gorzów). Był także autorem opracowania autoszczepionki przeciwko wirusowi PI3, BHV1 i Adeno-2. W ramach swoich badań mikrobiologicznych prof. zw. dr hab. Jan Buczek prowadził także badania dotyczące *Mycobacterium* sp. (doktorat lek. wet. J. Dąbrowski) oraz badania flory gronkowcowej u psów powodującej zapalenie skóry (doktorat lek. wet. A. Pępiak), które to ostatnie opracowanie stało się pewnymi wytycznymi, co do postępowania diagnostycznego przy infekcjach tymi bakteriami u zwierząt mięsożernych. W obrębie działań z zakresu mikrobiologii klinicznej Profesor Jan Buczek współpracował program profilaktyczny dla nowonarodzonych cieląt w fermach przemysłowych bydła z syndromem biegunkowym tła metabolicznego, w tym terapię stosowania własnego pomysłu płynu nawadniającego doustnego i dożylnego i był współautorem produkcji tych płynów na skalę półprzemysłową (Medycyna Wet. 1981 r.). Był On także współautorem pierwszego opisanego w Polsce przypadku enzootycznego ropno-

martwiczego zakażenia ogonów u bydła opasowego (Medycyna Wet. 1984 r., Proceedings IV Inter. Symp. Vet. Lab. Diag. Amsterdam 1986), która to jednostka chorobowa bardzo sporadycznie była i jest rejestrowana w Europie. Profesor Jan Buczek był także współautorem opracowania diagnostyki zakażeń beztlenowych u bydła i owiec oraz szczepionek przeciwko tym zakażeniom, to jest: Clopervac, Pervac, Closeptivac, Dipervac i autoszczepionki Perseptivac i Panovac, a także współautorem badań dotyczących wirusa niesztowicy (Parapoxvirus) (doktorat lek. wet. M. Saddour), czego efektem było opracowanie przez Niego szczepionki przeciwko niesztowicy owiec.

Prowadząc badania mikrobiologiczne u zwierząt gospodarskich, Profesor wraz ze współpracownikami opracował diagnostykę zakażeń wirusowych u tych zwierząt, w oparciu o badania immunologiczne, stosując najnowocześniejsze metody często rzadko stosowane w weterynarii światowej. Badania te dotyczyły określenia profilu odpornościowego, to jest nieswoistej i swoistej odporności komórkowej i humoralnej (obecnie odporność wrodzona i nabyta). W ramach tych badań, wykazał po raz pierwszy w piśmiennictwie rolę procesu fagocytozy komórek PMN (polimorfonuklearnych) i MN (mononuklearnych) (nieswoista odporność komórkowa) przy zakażeniach bydła wirusem BHV1 PI3, BVDV, Adeno-2, RSV, a także u królików zakażonych wirusem RHD. W tych badaniach z zakresu immunologii Profesor Jan Buczek wskazał także na ważną rolę nieswoistej odporności humoralnej u bydła zakażonego wirusem BHV1, co poprawiło i wzbogaciło diagnostykę choroby u bydła o nazwie otręt, wywołanej przez ten wirus. W prowadzonych badaniach immunologicznych zespół Profesora Jana Buczka wykazał również jakościowy wpływ warunków środowiskowych na odporność u bydła, wskazując które z elementów odporności są najważniejsze, bo wykazał ważną rolę odporności nieswoistej i udokumentował na nie najważniejszą rolę, przyjmowaną w tych chorobach, surowiczych immunoglobulin klasy IgG, IgM i IgA i podklasy IgG1, IgG2. Badając zjawiska immunologiczne u bydła zakażonego wirusem BHV1, Profesor współopisał po raz pierwszy w piśmiennictwie, rolę zjawiska cytotoksyczności komórek PMN i MN w tych infekcjach (Medycyna Wet. 1984 r.). Te badania Profesora Jana Buczka dotyczące odporności infekcyjnej przyczyniły się do opracowania programu profilaktycznego dotyczącego wirusowych chorób zakaźnych bydła w chowie przemysłowym w województwie gorzowskim, w tym programu otrętu bydła (zakażenie wirusem BHV1) w wychowalni buhajów (praca habilitacyjna dr wet. W. Deptuła), gdzie opracował antygen do testu skórno (swoista odporność komórkowa), na podstawie którego dokonywano diagnostyki tej groźnej choroby już u 3-4 miesięcznych buhajków. Prowadząc badania naukowe z zakresu wirusologii, jak i immunologii, prof. zw. dr hab. Jan Buczek, mimo siermiężnych warunków w tym czasie w Polsce dotyczących zdobywania finansów na naukę, uzyskiwał je, bo między innymi był współwykonawcą rządowego 5-letniego programu (1980-1985 r.) dotyczącego wirusów u ssaków – koordynator Uniwersytet Łódź (prof. K. Kotelko).

Natomiast pracując Profesor Jan Buczek w Uniwersytecie w Białymstoku zorganizował od podstaw mikrobiologię w tej Szkole Wyższej, a współprowadząc badania z zakresu mało znanych faktów dotyczących monitoringu tlenowo zależnej i względnie tlenowo zależnej flory bakteryjnej środowiska niezdegradowanego przez człowieka, przedstawił nowe fakty i dane z zakresu mikrobiologii środowiskowej, co wytyczało nowe spojrzenie na obraz mikrobiologiczny środowiska naturalnego, a co zostało przedstawione w pracach doktorskich m.in. obecnej prof. dr hab. I. Święcickiej. Ten kierunek prowadzonych badań stworzył fundamenty dla obecnie wysoce cenionego w nauce, środowiska mikrobiologicznego z Uniwersytetu w Białymstoku.

Dorobek naukowy prof. zw. dr hab. Jana Buczka to ponad 140 prac naukowych (oryginalne i przeglądowe) i kilkadziesiąt komunikatów na zjazdach krajowych i zagranicznych oraz wiele opracowań, ekspertyz i ocen programów badawczych dla agend rządowych i resortowych, w tym PAN, a także agend naukowych spoza Polski. Profesor Jan Buczek był także recenzentem wielu prac doktorskich, habilitacyjnych oraz dorobku naukowego do tytułu Profesora. Profesor jest autorem lub współautorem 8 książkowych opracowań Uczelnianych takich jak: a) „Skrypt do Ćwiczeń z Mikrobiologii Weterynaryjnej” , Wyd. WSR Lublin 1970 r., b) „Skrypt z Mikrobiologii Weterynaryjnej I Bakteriologia Ogólna, II Immunologia” Wyd. WSR Lublina 1974 r., c i d) „Mikrobiologia Weterynaryjna III Bakteriologia szczegółowa” Wyd. WSR Lublin 1975 r. i 1978 r. (wydawnictwo zmienione i rozszerzone), e) „Mikrobiologia Weterynaryjna IV Mikologia, V Wirusologia” Wyd. WSR Lublin 1979 r., f) „Mikrobiologia dla Biologów” Wyd. Filia UW w Białymstoku 1995r., g) „Kompedium Chorób Odzwierzęcych”, Wyd. AR Lublin 1999 r., h) „Zarys Mikrobiologii Ogólnej”, Białystok, Lublin, 2000 r.. Jest także współautorem pierwszego podręcznika w Polsce z zakresu immunologii weterynaryjnej pt. „Zarys immunologii ssaków”, Wyd. UJ Kraków 1998 r., a także współautorem pierwszego podręcznika akademickiego w Polsce i drugiego w Europie pt. „Immunologia porównawcza i rozwojowa zwierząt”, PWN, Warszawa – Poznań 2000 r. Profesor Jan Buczek był promotorem łącznie 14 przewodów doktorskich i w zależności od danych opiekunem 2-5 przewodów habilitacyjnych. Był także promotorem 35 prac magisterskich w Uniwersytecie w Białymstoku, w której to Szkole Wyższej wypromował 3 doktorów nauk biologicznych i był opiekunem 1 habilitacji i jednej osoby która uzyskał tytuł profesora. Dodać należy, że spośród wszystkich wychowanków i współpracowników naukowych Profesora Jana Buczka, 5 osób począwszy od 1995 r., uzyskało tytuł profesora z zakresu weterynarii i/lub biologii.

Prof. zw. dr hab. Jan Buczek od początku swojej kariery pracował z zespołem prof. dr. T. Jastrzębskiego (wywodzącego się ze słynnej szkoły mikrobiologicznej prof. Z. Szymanowskiego) lekarza weterynarii - mikrobiologa i twórcę wielu weterynaryjnych preparatów farmakologicznych i biopreparatów i swoje doświadczenia naukowe i warsztat badawczy z zakresu mikrobiologii-wirusologii i immunologii poszerzał i wzbogacał na stypendium rządu włoskiego w Uniwersytecie w Bolonii, a także jako Visiting Professor na uniwersytetach we Włoszech, Francji, Szwecji, Finlandii, Czechosłowacji, Węgrzech, Litwie, Belgii i Kanadzie.

Profesor Jan Buczek w czasie swojej pracy zawodowej aktywnie uczestniczył w życiu towarzystw naukowych, stowarzyszeń zawodowych, a także zespołów redakcyjnych. Był członkiem Polskiego Towarzystwa Mikrobiologów (PTM) (od 1957 r.), w tym przewodniczącym Sekcji Wirusologii PTM – Oddział Lubelski (1985-1988 r.) i przewodniczącym tego Oddziału (1984-1986 r.). Był także od lat 60 członkiem Polskiego Towarzystwa Nauk weterynaryjnych (PTNW), w tym przewodniczącym Sekcji Epizootiologicznej Zarządu Głównego (ZG) tego Towarzystwa (1987-1989 r.) oraz członkiem Komisji Rewizyjnej ZG tego Towarzystwa (1998-2001 r.). Również w czasie swojej pracy zawodowej był aktywnym członkiem Lubelskiego Towarzystwa Naukowego, a także Polskiego Towarzystwa Immunologicznego (obecnie Polskie Towarzystwo Immunologii Doświadczalnej i Klinicznej) oraz przez wiele lat członkiem Komitetu Redakcyjnego Annales UMCS s.s DD (Polska) oraz Folia Veterinaria (Koszyce - Słowacja).

Za swoją działalność naukową Prof. zw. dr hab. Jan Buczek został wyróżniony Ministerialną nagrodą indywidualną (1971 r.) i trzykrotnie nagrodą zespołową (1974, 1982, 1988 r.) tegoż

Ministerstwa. Był odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1977 r.), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1981 r.), Medalem Edukacji Narodowej (1983 r.) i Medalem 40-lecia Polski Ludowej (1984 r.) oraz Medalem Honorowym L. Pastuera w Wyższej Szkole Weterynaryjnej w Koszycach (Słowacja) (1984 r.), a także Medalem Uniwersytetu w Pizie (1989 r.) i Medalem Uniwersytetu Szczecińskiego (2000 r.). Nadto Profesor Jan Buczek był odznaczony „Medalem za zasługi dla województwa przemyskiego” (1984 r.), „Medalem za zasługi dla województwa gorzowskiego” (1985 r.), „Medalem za zasługi dla województwa zamojskiego” (1985 r.), i „Medalem Zasłużony Bieszczadom” (1986 r.). Był także wielokrotnie wyróżniany dyplomami organizacji społecznych, w tym dyplomami społeczności weterynaryjnej.

Prof. zw. dr hab. Jan Buczek został pochowany 12 maja 2026 r. w Lublinie na cmentarzu przy ulicy Unickiej, którego żegnali m.in. przedstawiciele Wydziału Medycyny Weterynaryjnej UP w Lublinie, Uniwersytetu w Białymstoku, Jego Doktoranci, a także rzesza lekarzy weterynarii, magistrów biologii oraz wielu przyjaciół, w tym Jego wychowankowie pracujący w nauce, w diagnostyce i w administracji.

prof. dr hab. Wiesław Deptuła

dr nauk wet. Andrzej Pępiak